

ԼՈՐԵՆԵՆ

Luzin

ԶԱՐԲԱԹԵՐԹ
ԱԶԳԱՏԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԱՔԱԿԱՆ

ՅԵՐԴ ՏԱՐԻ
1906

31 ՄԱՅԻՍ ԹԻԻ 23

ԽՄԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ

Մ.ՄԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԻԶՄԻՐ

MAH HASEGIAN & Co. Smyrna

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԱՄԱՏԵՍՆ	Գրադատական	555
Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ	Տխուր Մուսայ	559
Վ. ՄԱՍԵՀԵԱՆ	Նամակներ	560
ԹՂԹ. Կ. ՊՈԼՍՈՅ	Պոլսոյ կեանքը	563
Գ. ԽԱՆՃԵԱՆ	Վերջալոյսի Երազանք	566
Մ. ԶԷՎԻԿԵԱՆ	Բնախ. եւ Բժշկ. Ուսումնասիրութիւն	567
Խ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ	Յովհաննէս Գազարեցեան	571
Յ. ԱԼՓԻԱՐ	Ռիկօ	572
	Քաղաքական	575
	Լրաբաղ	578

ՆՂԲԱՐՔ ՍՊԱՐԹԱԼԸ ԵՒ ԸՆԿ.

ԲԱՐՄԱՔ — ԳԱՐՈՒ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԵԾ ԶԵՂՁ

ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ս Կ Ս Ե Ա Լ

ԵՐԿՈՆՇԱՔԹԻՒՄ 29 Մայիս ե յաջորդ օրերը:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զ. Տ. Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ.-ԱՆԳԼԻՆԵՐԸ

ԵՒ

ՉՈՐԵՔԼԵԶՈՒԵԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ.-ԳԱՂ.-ԱՆԳԼ.-ԳԵՐՄ.

Գնահատուած ծանօթ լեզուագէտներէ

ՀԱՅ.-ԱՆԳԼ. ԲԱՌԱՐԱՆ.— Կ'պարունակէ 40.000է աւելի բառ, ոճ, ևն. ևն. ընտիր պարունակութիւն, թուղթ, կազմ 507 էջ զին լաթակազմ 35 դրշ.:

ՉՈՐԵՔ. ԽՕՒԱՑՈՒԹԻՒՆ.— Կ'պարունակէ 3 մասեր, ա.) Թուադիտութիւն, բ.) խօսակցութիւններ, գ.) նամակներ, առմօսեր, հրաւիրագիրներ, լիւծ. թղթակցութիւններ: Էջ 320, զին լաթակազմ 12 դրուշ:

ՀԱՐԱԹԱՅԵՐԹ

ՅԵՐԵՎԱՆ

31 ՄԱՅԻՍ 1906

ԹԻԻ 23

ԳՐԱԴԱՏԱԿԱՆ

ԹԱԿԱՐԱՆ ՀԱՏԵՆՏԻ ՀԱՏՈՒԱՄՆԵՐՈՒ

Մեր գլխավորական գրականությունը հատոր մ'ալ ունեցաւ։ Տիար Է. Տիկ. Հ. Զ. Ասատուր հոգ ունեցած են ազգային մանկաին օժանդակ։ Նոր ընթերցարանով մը, զոր թանկարան անուանել յարմար դատած են։ Հրատարակիչն է Պալենց Էֆէնտի, որ Մաթթէոսեան ազգարանի միջոցաւ վաճելու է ու կոկիկ կազմով Է ապագրութեամբ հրատարակ հանած է այս նոր աշխատանքութիւնը։ Արդարեւ թուղթը մաքուր, պատկերները սիրուն, ապագրութիւնը խնամուած են այս գործին, որ այս տեսակետով, չնմանիր ուրիշ շատ մը գաղափարներու, որոնք աշակերտաց ձեռքը յանի մը օր միայն գործածուելու յարմարութիւն ունին։ Հատորը գրեթէ 200 էջերէ կը բաղկանայ Է ունի 81 կտոր ընթերցող ածներ, մեծ մասը արձակ, մէկ քանին ալ ստանաւոր, 3 կտոր գլխավոր փոքրիկ արամախօսութիւններ Է ընդարձակ յոռաջարան մը, որ ուսուցիչներու ուղղեալ լեզուորութիւններ կը պարունակէ։ Հատու ածները, արձակ թէ ստանաւոր, շատ խնամուած աշխարհաբարով գրուած են, ինչպէս գիտել կը արուի նախարանին մէջ։ Ունին լեզուի միօրինակութիւն, նիւթերու պէտքերու թիւն, Է կրթիչ ու բարոյակից շատ անգամ ալ հետաքրքրական պարունակութիւն։ Հատու ածներուն կը կը յաջորդեն անոնց իմաստին յարմար վեղեցիկ առածներ Է հար-

ցարաններ, ուր աշակերտին ուղղեալ հրահանգներ ամփոփուած են ընթերցուածը վերլուծելու՝ իմաստի, բացատրութեան եւ քերականական կանոններու տեսակէտով: Այս ամեն յատկութիւններով՝ քանդաւանը ուշադրութեամբ եւ խնամքով պատրաստուած գործ մ'է եւ, իր կարգին, օգտակար պիտի ըլլայ մեր գագոցական ուսանողներու:

Թանգարանի կրկին հեղինակները Տէր եւ Տիկին Հ. Զ. Ասատուր թող ներքին մեզի քանի մը դիտողութիւններ ընելու: Հատուածները, հակառակ տիրող ընդհանուր յատկութեան, աւել տեղ մթու-թիւն եւ երկդիմութիւն ցոյց կուտան, մանաւանդ Թարգմանութեանց մէջ: Քանի մը օրինակ: «Եւ աղեկատն երկզամած կը դառնայ հին բոքին վրայ.» քանի որ աղեկատն ու բոքը միեւնոյն գործիքներն են, ինչպէ՞ս մին միւսին վրայ կը դառնայ:

«Ո՛հ շունչ չքնաղ այդ օրերուն, խորհրդաւոր ոյժ ազգու,

Արեւակի ճաճանչի մը, կամ նոր բացուած մէկ ծաղկի:

Գինովութիւն ունկնդրելու, եւ զգալու, տեսնելու,

Աստուածային դիմանք մը որ ամէն բանէ կը ծագի»

Խորհրդաւոր ոյժ ազդու բառերը զարմացական ձեւ ունին, նախորդ բառերուն բացայայտի՞չ են թէ յաջորդ բառերուն յատկացուցիչ, որոնցմէ սակայն բաժնուած են ասորակէտով: Գինովութիւն բառը զարմացական ձեւով յատկացեալ է թէ սեռի խնդիր յաջորդ բային:

«Ո՛հ, տասնըջորս պարուն լացի ես անտէր, զուրկ զիս մերժող բազուկներէն կենսածիր» արգեօք մերժողի աւել գրկող պէտք է ըլլայ:

«Խօլ հովերուն՝ թուփը գողգոջ ու ակար կ'ըսէ. եղիր զուն արդար.» Արդեօք եղի՞ք դուք արդար ըսել կ'ուզուի:

Ինչ ինչ բառերու անճշգրտութիւններ կը նշմարուին տեղ տեղ, անոնցմէ քանի մը հաա ցոյց տանք: Սարսիկնա՝ խաղողի տունկ չնշանակեր, այլ տունկին յեցակը կամ խեչակը՝ Խոզակներով ծածկուած գոմ չըլլար, այլ խոզակներով (ցորենի ցողուն) Հաւիալ աղաւնի ըսելու պէտք է՛կայ, այլ պարզապէս հաւփալ, ինչպէս կ'ըսուի գաւառներու մէջ: Միթէ որի ապուս, անձեղ ագոս, կ'ըսենք: «Ի՛նչ գեղեցիկ բացատրութիւն» ձեւին համար կը հարցուի թէ ինչը ածականաց ս'ը կարգէն է. միթէ հոս ինչ բառը ածական է. ըստ մեզ, որչա՛փ կը նշանակէ եւ մակրայ է. Ֆրանսերէն rouet բառը մտնոց թարգմանուած է, որ անորոշ իմաստ մ'ունի. մենք արդէն ունինք ճախարակը, որ շատ ընդհանրացած է եւ պաւասական ձեւերն են ճախրակ, ճահրակ, ճահրա, թուրքերէն չըզըզ՝ անշուշտ ճախարակէն աղտաղուած: Զանց առնել գործածուած է փոխանակ զանց ընել ձեւին, քանի որ այս բային կատարեալը զանց առի, հրամայականը զանց ա՛ռ չենք ըսեր, այլ զանց ըրի, զանց

ըրե՝ Տասերկու գործածուած է, փոխանակ շասներկու ըսուելու՝ ունինք շասներեք, շասնըյոթս եւ՝ միշտ ն գիրը պահելով՝ Ընդունեց ձեւը սխալ կամ սամկաքանութիւն է, պէտք է ըսել ընդունեցաւ, վասնզի սահմանական ներկային ոչ թէ ընդունեւ է, այլ ընդունիւ կորուսեալն բառին ուղղականը ի՞նչ է. արդեօք կորուսած է եւ ո՞ր լեզուի կը վերաբերի ինչո՞ւ եզեր բռնեք, քանի որ հարսներ, շեռներ, մահներ կը գործածենք:

Տեղ տեղ գրաբար ձեւեր գործածուած են ինչպէս՝ նպատակաւ, կանայք, կանանց, գորս, ի՞նչ արդելք կար ուրիշներ ալ գործածելու ինչպէս աարեբց, գից, տխարց, ձեռն եւ:

Քանի մը ուղղագրական սխալներ, կեաաղբութիւն (ուղղելի՝ կէտաղբութիւն), ձախաարիկ (ուղղելի՝ ցախաարիկ), խարխալ (ուղղելի՝ խարբալ), թլիփին (ուղղելի՝ ղլիփին), մօլեքնոտ (ուղղելի՝ մօլեքնոտ), արաօրալ՝ (արտօրալ), մնջիկ՝ (մնչիկ, աղթարք՝ (աթթարք կամ ախտարք՝ միշտ ին սի), խօթել՝ (խոթել), նոր, նոր, (նով, նոր, քանի որ ունինք սեպ սեւ, ձեպ, ձերմակ, շիւի շիտակ):

Կենսագրական ծանօթութեանց մասին հաւատար ու արդար չափ մը ի գործ դրուած չէ, այնպէս որ կարեւորագոյն ծանօթութիւններ մոռցուած կամ զանց անուած են: Օր. Եւփիմէ Օտեանի համար ըսուած է թէ թարգմանած է Աբբա Գօնաթանթէն վէպը եւ Ամիչխի Սիրար ընտիր աշխարհաբարօք, մինչդեռ ուրիշ հեղինակներու եւ գրաւէսներու եւ ոչ մէկ գործը յիշուած է ի շարս ծանօթութեանց, նոյն խի Գէորգ Կաթողիկոսի եւ Ներսէս Աշտարակեցիի հոյակապ գործերը, այն է՝ Ներսէսեան զգրանոցի եւ Գէորգեան համարանի հասառտութիւնները յիշատակուած չեն, որոնք անշուշտ մէկ մէկ թարգմանութիւններէ աւելի կ'արժեն: (1)

Բառերու բացատրութեանց մասին ի գործ դրուած եզոմակը տրամաբանական չէ՝ գտներ: Անոնց մեծ մասին բացատրութիւնը ուսուցչին թողուած է հարցաբաններու միջոցաւ, մինչդեռ ուրիշներ բացատրուած են մէն մի հատուածի ներքեւ: Յայտնի չէ թէ այս վերջիններն աւելի զմտաբնե՞րն են, աւելի նորե՞րը, մի է հիւները, լեզուի թէ գիտութեան վերաբերեալ են որ բացատրուելու արժանացած են: Այսպէս՝ օրինակի համար, բացատրուած են ինքնչեփաւ, համադամ, ծուէն, անհկութիւն, լիակ, գեղարդ, անջրպետ, զաղիաղփօտ, նախահոգութիւն, եւ ուրիշ շատեր, մինչդեռ առանց բացատրութեան թողուած են հաշմ, զօդատել, կարկառուն, անգուսնել, կքիլ, հեռոր, քանդակագործ, ընձեռող, գիւցաղուն, եւ ուրիշ խիստ շատեր: Այս եղանակը ֆրանսերէն մի քանի ընթերցարան-

(1) Օր. Եւփիմ, Պտեան ո՛րքան զեղեցիկ բնութեթիւն մ'ըրած է՝ Սիրար Թարգմանելով եւ մեր զգրողական աւանդներուն բնծայելով իբրեւ ամենէն, կրթիչ գործը, նոյնքան վերի գերող եւ անխնամ ըրած է Թարգմանութիւնը: Այս է մեր կարծիքը, զոր ի նորին կարող ենք ցոյց տալ յոտուկ յօդուածով մը:

ներէ առնուած է, բայց նկատի ունենալու է միջավայրներու տար-
բերութիւնը: Փրանսացի ուսուցչին ու հայուն մտաւոր մակարդակ-
ները միշտ նոյն չեն: Մեր մէջ ունինք շատեր, որոնք մէկ կողմէ
կ'ուսանին, միւս կողմէ կ'ուսուցանեն: Լաւ չէր ըլլար որ բոլոր
բաւերուն ցանկը զրուէր զրոյն ետեւը իրենց բացատրութեան հետ,
ինչ որ փոքր ծառայութիւն մը չէր թէ՛ ուսանողներուն եւ թէ՛
ուսուցիչներուն:

Թանգարանի հաստատմանը, որոնց թիւը 81 է, սապէս կրնան
բաժնուիլ. 50՝ բարոյական, 10՝ իրագործական, 9՝ տոհմային, 7՝
զպրոցական—մանկական, 3՝ կրօնական, 3՝ բնաւորական նիւթեր
շօշափող: Ինչպէս կ'երեւի այս ցանկէն, նիւթերու բաշխումը այն-
քան արդար ու բանաւոր չէ եղած: Մնաց որ, գիւղական կեանքի,
բնական տեսարաններու, զբոնական աշխա-հի կամ շուկայի վի-
րաբերեալ նիւթեր դուրս թողուած են: Նկատողութեան առնուած
չէ թէ մեր ժողովուրդը գիւղացի մեծամասնութիւն մ'ալ ունի եւ
եթէ մայրաքաղաքացի ուսանողը, այս գրքին միջոցաւ, պիտի հե-
տաքրքրուի ծնունդի ու կաղանդի պատմութիւններով, գիւղացին
ալ պէտք է թելադրուէր սիրելու իր հօգն ու ջուրը, եղն ու գու-
թանը եւ զմայլանք ու ներշնչում ունենար բնութեան դեղեցկու-
թիւններէն որոնց մէջ ծնած, ապրած ու մեռած են իր պապերը:

Վերջին դիտողութիւն մ'ալ: Մեր մէջ, ինչպէս յայտնի է, դա-
սագիրք մը կը պատրաստուի սովորաբար նախակրթարանի երեք
դասընթացքներէն մէկին համար, որ երկու տարւոյ չրջան ունի:
Թանգարանն ալ՝ որ միջին դասընթացքի կը վերաբերի, բնականա-
բար երկու տարւոյ համար պատրաստուած է: Բայց իր պարունա-
կութիւնը 81 հատուածէ բազկադեալ միայն, երկու տարւան մէջ
աւանդելի պաշար չը պարունակէր, ենթադրելով թէ մէն մի հա-
տուած առանձին դասի նիւթ պիտի մատակարարէ: Ընթերցանու-
թեան դասը շաբաթը միայն երկու անգամ հաշուելով, ինչ որ ան-
բաւական է, երկու տարւան մէջ 160 հատուածի պէտք ունի, մինչ-
դեռ Թանգարանը տասը կէսը միայն ունի:

Այս դիտողութիւններով նպատակ չունինք բնաւ ստուեր անել
Տէր եւ Տիկին Հ. եւ Զ. Առատուրի այս նոր զործին վրայ, այլ կը
փափաքինք որ անիկա աւելի կատարեալ աշխատասիրութիւն մը
դառնայ իր նոր ասպարէսութեանց միջոցաւ եւ համապատասխանէ
այն ակնկալութեանց, զոր ունի ամեն մարդ ակամաւ որ հեղինակ-
ներուն հաւաքական ձեռնհասութեան վրայ, միեւնոյն ատեն զգալի
առաւելութիւններ ունենայ մինչեւ ցարդ հրապարակի վրայ գը-
նուած ընթերցարաններէն, ինչպէս ու նին յարգելի հեղինակներուն
Գործն. Բերականոնութեան երեք դասընթացքները:

Ս. ԱՍՏԱՆ

ՏԻՈՒՐ ՄՈՒՍԱՅ

Մուսայ, նորէն երազներու խորն անկեան
Դու կ'անցնես տագնապալից ժամ մ'երկար .

Նայուածքդ ինչո՞ւ այնքան տրտում ու այնքան
Ունի մըռայն՝ հոգիներուն վշտահար :

Կը խրովենք քեզ յուշքն ոսկի երազոց՝
Որք խոյս տըւին քենէ անվերջ ու անդարձ .
Սիրտդդ ունի ծածուկ, աւա՛ղ, այլ խոր խո՞ց
Հին սէրերուդ ուրուականէն հապածուած :

Կամ կը խորհի՞ս քու անհամար իղձերուն՝
Որոնց մոխիրն հիմա կ'զգաս սրտիդ խոր .
Այն երգերուն՝ որք մարեցան հուսկ՝ հեռուն,
Վերջալոյսին մէջ օրուան մը սըգաւոր :

Բուրմունքնե՞րն են . ցոլքե՞ր, ծայնե՞րն անցեալին
Որ կը յուզեն յիշողութեանցդ հորիզն .
Ու կը խորհի՞ս թէ մամերը կը հալին
Պաշտամունքի նըւիրական անկեան խորն :

Ու չես ըսեր սակայն ոչի՞նչ ոչ ոքի
Արկածներէն հրապրտ հոգւոյդ մնաւէր,
Ինչո՞ւ չունիս հընդնու չը բանարի
Ինձ պատմելու խոհերդ, անուրջող ու ցաւեր :

Այս իրիկուն, մեղամաղձոտ մուսայդ խմ,
Կը խրովես հոգիս դուրով մ'անտուր .
Ու չեմ գիտեր ես ալ արդեօք ի՞նչ տնիմ
Որ արցունքներ կ'ուռին անձայն սրտիս խոր :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՆԱՍՆԱԿՆԵՐ

ԹՐ. ՍՐԲՈՒՀԻ ՇԱՄԼԵԱՆԻՆ

Սիրելիս,

Անհամբեր նամակիս կսպասես:

Երկար տարիները զորս ապրեք եմ հետու իզմիրէն՝ մեր ծնած քաղաքէն եւ Պօլիսէն՝ ուր մեծցանք, կը բաւեն որ հասկնամ այդ «անհամբեր»ը իր բոլոր սիրտմաշուքներով եւ անձկազին սպասումներով: Երկու ամիս ամէն իրիկուն եղբայրդ գլխաւորեցիր փողոցին դռնէն «նամակ կա՞յ»: Գետոյ սրտի անդմուտով վեր ելար ձեռնունայն այն սանդուղէն, որուն վրայի պատուհանէն, գիտե՞ս, փողոցէն անցնողներուն հոգի կտորներ կը նետէինք թաղաքներուն ետին պահուրտած: Աղէկ չեմ գուշակեր: Ու այդ ամէնէն ետքը երբ անուշիկ բոլոր գիրերը տպուած տեսնաս Մաւնուշին մէջ նամակի մը ճակատը, որուն պահաքանը սորված էիր դուն մինակ պատուել աչքերուս առջեւ կը բերեմ սիրուն գէմքդ, քեզի եղած խաղին եւ անակնկալին բոլոր փոփոխութիւններովը: Վերթինը յօդուածագիր՝ . . . :

Կեսնքիս մէջ երկրորդ անգամն է որ փառասիրութիւնը կունենամ անունս յօդուածի մը տակ տեսնելու: Առաջինը կը յիշես, երբ Լոնկֆելտի մէկ ոտանաւորը թարգմանեցինք միասին տարիներ առաջ, եւ Մասիսին ղրկեցինք: Բայց չապեցին: Ի՞նչ երազներ հիւսեր էինք անով, զրական ի՞նչ փառքեր երազեր էինք, որոնք մարեցան ռաւոյն լուսաւոր գնդիկներուն պէս պահիկ մը մինակ մեզ կախարդելով: Ամերիկայի կիներուն եւ գրականութեան վրայ ուղած էիր որ քեզի գրեմ: Առիթը դուն առիր որ փառասիրութիւնս արթննայ ու մտածեմ որ հարցումներդ կրնան ուրիշներն ալ հետաքրքրել: Գիտեմ որ անձնասէր չես եւ պիտի ուղես որ քու պատճառովդ թէ՛ քանի մը հոգիներ հետաքրքրաշարժ բաներ իմունան եւ թէ՛ ես գոհացուցած ըլլամ յօդուածի մը տակ անունս տեսնելու հին օրերու փափաքս:

Չես սպասեր հարկաւ մէկ նամակի մէջ խտացած տեսնալ հարցումներուդ մասին բոլոր գիտցածս: Զրաւեր, եւ ասիկա կըսես ոչ թէ շատ բան գիտնալս յայտնելու համար, այլ զգացնելու քեզի որ քիչ մը տտեն նամակներդ Մաւնուշի Էջերէն պէտք է սպասես, ու մանաւանդ կոմսոց մը հասկցնելու համար խմբագրապետին թէ մինակ մէկ անգամ մը չպիտի փորձեմ իր թոյլատուութիւնը: Սրբուհիս, կրնայ ըլլալ որ օրին մէկը խմբագիրներ ուղեն իմ անունս ալ այր-գրողներու շարքին մէջ ունենալ, բայց հիմակուհիմա, իբրեւ սկսնակ, մանաւանդ իրրեւ կին — գրող ստիպում եմ նախ ներողութիւն խնդրել, յետոյ սպրդիլ իրենց մէջ:

Այսչափ «յոտածարան» կը բաւէ, նամակս չնմանցնելու համար չեմ յիշեր որ գիրքին որուն կէսը «երկու խօսք»ով լեցուած էր եւ մեզ այնչափ ինդացուց։ Ատանկ սխալներ իրարու կը ներքն այրերը, նկատումներով, անունի—հմայքով եւ, բայց մեղք՞, երբէ՞ք։ Առաջին անգամի համար ոտանաւոր թարգմանութիւն մը կը գրկեմ քեզի, Ամերիկեան օրուան գրականութենէն։ Հեղինակը կին է, եւ զարմանալի չէ՞ որ Նիւ—Եօրքի մեծագոյն օրաթերթերէն երկուքին մէջ գրական սիւնակները շատ քիչ բացասութիւնով ինք եւ ուրիշ աղջիկ մըն են ստորագրողը։ Անհրաժեշտ ծանօթութիւնները կուտամ առնոց վրայ, մանրամասնութիւնները ուրիշ տառնի ձգելով։

Նիւ—Եօրքի քաղաքագետական վերջին բնարտ թիւններու ատեն թէմընի—Հոլին խարդախութիւններովը գիտեա որ ժողովրդական ընտրելին Հըրսզ, չկրցաւ այդ պաշտօնը ստանալ։ Այդ մարդը Նիւ—Եօրքի մէջ երկու օրաթերթ ունի New-York Journal եւ American, տասնի չափ ալ Միացեալ—Նահանգներու զանազան կողմերը։ Ասոնցմէ առաջինը Նիւ—Եօրքի ամէնէն ժողովրդական եւ շատ սպասող օրաթերթն է։ Շարժու. մէջ կը հրատարակուի 20 պատկերազարդ էջերով, որոնցմէ մինակ մէկը կրնայ Պոլսահայ օրաթերթերէն մեծագոյնը լեցնել։ Օրական 13 սպագրութիւն ունի միեւնոյն ծաւալով եթէ չունենայ extrաներ որոնք գիշերը յոյս կը տեսնեն։ Գինը մէկ սէնթ է եւ միջին հաշիւով օրական սպասումը 800,000։ Կերակի օրերը ձըրնըլ եւ Բմերիզըն կը միանան, բայց լուր. օրերու թիւերուն հինգ, վեց ծաւալը ունին, գրական յաւելումներով, լատգոյն պատկերներով, եւ նուէրներով։ Նիւ—Եօրքցին ինչ զսասկարպի ալ պատկանի կը փնտէ ձըրնըլը։ Գործաւոր կամ միջին զսասկարպը զայն սիրելուն, որովհետեւ իր շահերուն անկեղծ եւ անկաշառ պաշտպանն է ան, իսկ Դըրսզները, թէմընի Հօլը եւ անոր արբանեակները անձկութիւնով, քանի որ ամէնէն սուր քննադատականները, ամէնէն խիզախ մերկացումները իրենց զեղծումին իր էջերէն մինակ կրնան սպասել։

Երկու թերթերուն աշխատակցող կիները երկու համակրելի տաղանդաւոր աղջիկներ են, Ella Wheeler Wilcox եւ Beatrice Fairfax. երկուքն ալ առանց Ֆէմինիստներ ըլլալու իրենց գրիչը կիներուն, մանաւանդ երիտասարդ աղջիկներու գաաին նսիրած։ Միս մէքֆաթս ձըրնըլի մէջ իր ամենօրեայ աշխատակցութենէն զստ պզտիկ սիւնակ մըն ալ ունի, ուր կը հրատարակէ ու կը պատասխանէ այն նամակներուն որոնք աղջիկներուն կողմէ իրեն կուղուին, սիրային յուսախաբութիւններ կամ զգուարութիւններ պատմելով յաճախ այնչափ իրական եւ արտաշարժ աղերսով, իրենց պարզութեանը հակառակ, այդ նամակները ամէնէն թանկագին եւ յօտակ աղբիւրներն են օտարին համար որ Ամերիկեան կնոջ կեանքը տեսնել կուզէ իր անսեթեւեթ իրականութեանը մէջ եւ առնոց

պատասխանները էն կտրճ միջոցը՝ գաղափար ունենալու համար թէ Ամերիկացին ինչպէս կը մտածէ աղջիկներու դաստիարակութեան, սիրային յարաբերութիւններուն եւ վերջապէս կնոջ կեանքին եւ գերին վրայ:

Ատոնցմէ ուրիշ անգամ կ'օգտուին Ահա միւս կին դրողին՝ Ուիլ-զօքսի բանաստեղծութիւններէն մէկը, Ճըրնըլի գրական յաւելուածներէն մէկին մէջ ապուած: Եթէ առաջինը Պիէզըլիս Ֆէրֆաքս Նիւ-Եօրքի ժողովրդական դէմքերէն մէկն է իր աննկուն գրեչով, իլէ Ուիլըր Ուիլզօքս սիրուած բանաստեղծուհին է ամէն դասակարգերուն համար ալ:

Կ Ե Ա Ն Ք Ը

Անկողնին մէջ պառկեր էր մանկիկը նորածին.
Քունին մասները անոր աչքերը զոցեցին:
Կանչին վարկեանները, անձայն, համր գնացքով.
Եւ ժամացոյցը կը շարէ զանոնք քովէ քով:
Կարծնայ ալգտիկը ու ողբալին կը ճչէ,
Թէն կեանքի հեռանալուն գեռ զխտակից չէ:

Զուարճ խաղերով տղեկը անհոգ, երջալիկ,
Թռչուններուն հետ էր մրցի երգերով քաղցրիկ:
Ժամացոյցին անտարբեր, ճոճանակը անընդհատ,
Կը համրէ վարկեաններուն մեռնիլը հատ հատ:
Բայց աղիկը թիֆեանիկին հետախոյզ,
Չնշմարեր թէ կեանքն ինչպէս կուտայ խոյս:

Աղջիկը սիրահարին զիրկին մէջ է հիմա,
Վերջալոյսին լոյծ աղօտին մէջ որ կը հեայ:
Աստ՝ջ, միշտ զէպի առաջ վարկեանները կը սահին,
Իրնչ կը համրէ գեռ փոնոնք ժամացոյցը սա հին:
Բայց օրիորդին մեղրալուսինը մօտեցաւ անա,
Ա՛ն, անտարբեր չնշմարեր թէ կեանքը խոյս կուտայ:

Կինը կերգէ մէկը, հին օրերու անուրջէն,
Ու կերպէ, մինչ արցունքներ իր աչքերը կը Թրչեն:
Ժամացոյցին կուրծքին տակ, որ երբէք չէ հանգչած,
Կօրօրուի գեռ ճոճանակը միշտ ետ ու առաջ:
Կնոջ սիրտն կը խռատափի հառաչ մը անձայն,
Խորհելով թէ իր երազ օրերն ինչպէս անցան:

Թիկնածոսին մէջ է Թաղուեր կինը ծերունի
Դուռը կախ կուրծքին վրայ որ օրերուն բեռն ունի:
Հին ժամացոյցը կը տքայ հոն տակաւին,
Ժամացոյցը, որ ա՛լ կարօտն ունի հանգստին:
Վարկեաններուն խուսափուկ, ծեր անիկներ կը ժպտի,
Խորհելով թէ իր կեանքը ի՞նչպէս մարի պիտի:

Դազող-անկողինն մէջ, ժարմին մը պատանդուած,
Փոս մը սև հողին մէջ կեցած գրկաբաց:
Կանցնին վարկեանները յամր գ'ացքով,
Բայց ժամացոյցը չշարեր զանոնք բովէ բով:
Կեանքը երկուքէն ալ, աւա՞ղ, թներ է յանկարծ,
Ձեն զգար ա՛լ թէ վարկեանները կոնճեալն անդարծ:

ՎԵՐԺԻՆ ՄԱՍԵՇԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԱՆՔԻՐ

[ՄԵՐ ՄԱՍՆԱԻՈՐ ԹՂԹԱԿՅԷՆ]

Կ. Պոլիս, 23 Մայիս 1906

Իրողութիւն մը, որ զրեթէ աննշմարելի անցաւ, ընդհակառակն
չառ կարեւոր եւ ուշագրաւ էր եւ կ'արժէր որ Հայ Մամուլը ար-
ժանաւոր զրուստիք մը ընծայէր Վարչութեան
ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ Սրբազան նախագահին: Բայց մեր լրագիրները
տարօրինակ յամառութիւնով մը՝ որ այլ եւս
անտանելի զոտնալ սկսած է, չեն չեղիր բնաւ եռաձայնին առանց-
քէն, եւ այս ամօթի խաւարամտութեան ու նախանձոտութեան ար-
խուր պատկերներն ալ ի հանդէս կը բերեն: Եղան մինչեւ իսկ ոմանք
որ եռաձայնին Պոլսոյ մէջ հաստատման նախաձեռնութիւնը միտել
ուզեցին եւ հետեւակութիւնները փայփայեցին, հրապարակեցին:
Թեր ու զէմ այս անտեղի լիճարանութիւնները կ'երեւն թէ միջոց
ու պատեհութիւն չընծայեցին մեր լրագրագետներուն՝ զրադելու
համար վարչական չըլանակի մէջ կատարուած ուշագրաւ իրողու-
թեամբ մը, այն է Տնտեսական Խորհրդոյ վերականգնութեան խնդ-
րով, երկար առեկէ ի վեր թէ՛ վարչական եւ թէ՛ լրագրական չըր-
ջանակներու մէջ կը չեչուէր Տնտես. Խորհրդոց վերնարութեան
պէտքը, քանի որ Պատրիարքարանի ներքին կանոնադիրը երկամեայ
չըջան մը միայն զծած էր Վարչութեան ամօնակ ժողովներուն
պաշտօնավարութեանը համար: Երկամեան զարձած եղած էր երկա-
լամեայ, այնպէս որ աւելի քան ինը տարի է ի վեր անընդհատ պաշ-
տօնավարելով, Պատրիարքարանի ժողովականներէն շատերը ի հար-
կէ յոգնած թուլացած էին: Իրաւ է որ անոնցմէ ոմանք յոգնու թեան
եւ յափրադումի նշան մը ցոյց տալ չեն թուիր, եւ կըթական ու ե-
կեղեցական խնդիրներու մէջ իրենց յօժարափոխ ծառայութիւննե-
րը տակաւին երկար առեկէ համար զլանալու միտք չունին, բայց
Պատրիարքարանի կանոնադիրը այս խնքամատուց բարի արամա-
ղութիւններն ալ նկատի առած եւ վերջնորութեան իրաւունք չը-
նորհած է, որմէ անշուշտ կարելի է օղտուիլ պաշտօնասիրութեան

ըղձանքները գոհացնելու համար, եթէ անպատճառ պէտք մը կայ գոհացնելու: Տնտեսական խորհրդոյ վերականգնութիւնը նոր-հաւորելի քայլ մըն է զէպի խզճամբա գործադրութիւնը Պատրիարքարանի կանոնադրին, որուն արամազրութիւնները ի հարկէ չեն սահմանաւորուիր լոկ մեր համայնքին տնտեսական խնդիրներուն վրայ, այլ կ'ընդգրկեն նաեւ ուսումնական եւ կրօնական խնդիրները, որոնց հսկողութեան կոչուած մարմիններուն առաւելագէտ հարկ է ներարկել նոր ոյժ մը, եւ աւելի թաքտ, աւելի յոժարափոյթ տար-րերով կազմուիլ զանոնք: Բազմալի էր նաեւ որ այս ուղղութեան մէջ յառաջանալով, Պատրիարքարանը թաղային գործերու մատակարարութեան համար առկից առաջ ընդունուած ու կիրարկուած դրութիւնը շարունակէր, առժամեայ թաղ. խորհուրդներու տեղ ըստ օրինի կազմուած մարմինները ընդհանրացնելով: Զարմանալի է որ տոնէ՛ մը ի վեր գորեղ հակում մը ցոյց կը արուի Պատրիարքարանի կողմէ, թաղերու կրթական ու եկեղեցական խնդրոց տեսչութիւնը յանձնելու համար առժամեայ մարմնոց, որոնք ի հարկէ օրինապէս կազմուած թաղ. խորհուրդներու իրաւասութիւն եւ հեղինակութիւնը չեն կրնար ունենալ եւ անոնց կարգադրութիւնները առժամեայ հանդամանք մը կ'ստանան բնականօրէն: Բերայէն ետքը, որուն թաղային գործերը երկար տառնէ ի վեր առժամեայ թաղ. խորհրդով մը կ'անտեսուին, Գումգաբուի եւ Սկիւտարի եկեղեցիներն ալ ունեցան իրենց առժամանակները, որոնք իսկապէս մընայուն հանգամանքով մը օժտուած կը թուին: Ասիկա կանոնադա-նցութիւն մըն է, որուն դարմանը կ'սպասենք Պատրիարքարանի, նոր ի նորոյ ցոյց առած ուղղութիւնէն: Տնտես. խորհրդոյ վերականգնութեան առթիւ:

«Նոր ի նորոյ» բարերարներու ջատագով հանդիսացաւ այս տարի Տ. Մկրեան հայր Հիւանդանոցի տարեկարձին առթիւ տարջուած հացկերոյթի միջոցին, եւ առթիւն օգուտ
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ քաղելով դրուատեց ա՛յն բարերարութիւն-ները միայն որոնք սրտաբուի եւ իրական են եւ ո՛չ կեղծունակ: Բերայի աւագերէցին բաժակաճառը, իր բազմակողմանի իմաստներուն պատճառաւ, ջերմ ծափերու արժանացաւ մանաւանդ խմորաբերներուն կողմէ, որոնք իրենց ազմուկներով եւ բարձրաճայն ծիծաղներով ու խօսակցութիւններով ընդհանուր ուշադրութեան առարկայ եղան այս տարի, մինչեւ որ Ս. Պատրիարք Հայրը պարտաւորուեցաւ լուծել պատուիրել քիչ մը խիստ չնչ-տով: Արդեօք իրենք զիրենք առանձնաշնորհաւ էակներ կը նկատեն այս խմորաբերները որ նոյն իսկ պաշտօնական սեղանի մը պատկառանքէն չեն ազդուիր: Մենք նոյն իսկ տեսանք «Հայ-լայ-ֆական չըջանալներու մէջ ալստ մուտք (!) ունեցող» խմորաբեր-

ներ, որոնց անհարկի խնդամուրութիւնը իրաւամբ զփգոհութիւն պատճառեց բոլոր սեղանակիցներուն :

Խմբագիրները զփգոհ ձգեցին նաեւ Տիկին Սիրանոյշը, որ բեմական յօդու թիւններէն կազդուրուելու համար Պոլիս եկած եւ Բաշա Պանէէի իր ամբարանոցին մէջ մեկուսացած է : Խմբագրին մէկը, որ գերասանու հիներու կեանքովը շատ կը հետաքրքրուի, ո՛չ միայն իր թերթին աշխատակցելու, այլ նաեւ բաժանորդ դրուելու հրաւեր ուղղած է անուանի արուեստագիտու հին, որմէ յօգուած եւ լուսանկար խնդրելու գտցած են նաեւ ուրիշ քանի մը խմբագիրներ եւ գրողներ, այնպէս որ խեղճ Տիկին Սիրանոյշ իր բնակութիւնը եւնի քէօյ պիտի փոխադրէ, կ'ըստի, այս տաղավալի այցելուք թիւններէն ազատելու համար :

Սանասարեան վարժարանի Խնամակալութիւնը, որ ասկից առաջ Սիրքէճիի առեւտրական հրապարակին ամէնէն գեղեցիկ խաներէն մէկը գնած էր իրբեւ հաստիքաբեր կալ-

ՍԻՐՔԷՃԻԻ ԽԱՆԸ ուսած, որոշած է նոր յարկ մը բարձրացնել այդ խանին վրայ եւ չինութեան գործը, 9000 ոսկիի փոխարէն, յանձնած է յոյն ճարտարապետի մը, առանց նուազուրդ կատարելու եւ հեռեւաբար տոանց Հայ ճարտարապետներուն արուեստագիտութեանը կոչումը բնելու : Պատրիարքարանը ասկից առաջ որոշած էր սղգ հաստատութիւններու վերաբերեալ ամէն գործառնութիւն նուազուրդով միայն կատարել, ինչ որ անտեսագիտական շատ գեղեցիկ սկզբունք մըն է եւ չենք հասկնար որ Սանասարեան վարժարանի խնամակալները ի՞նչ իրաւունք ունին օրինապէս ընդունուած այս սկզբունքէն շեղելու : Դժբախտաբար կանոնապահութեան զգացումը տակաւին ընդհանրացած չէ մեր կրթական ու բարեկործան հաստատութեանց վարիչներուն քով, որոնք շատ անգամ ծայրայեղ յուսկնութիւն մը կը սնուցանեն իրենց անձնական արժանիքներուն եւ կարողութիւններուն վրայ : Մենք չենք ուրանար այս արժանիքներն ու կարողութիւնները, բայց իրաւունք ունինք սպասելու, որ կանոնապահութիւնը յարգուի մեր վարչական ամէն չրջանակներուն մէջ :

ՎԵՐՋԱԼՈՒՄԱՅԻՆ ԵՐԱԶԱՆԻ

(ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

Հեւ մը կիջնէ երկինքէն վար,
Նըւաղումի եւ հաւնումի.
Քըշէ յառաջ, ո՛վ նաւավար,
Ոչմիդ վայրկեանն է վառնումի:

Կը մարմըրին Մարմարային
Մրմունջները՝ հեշտանումադ,
Մեղկութիւնովն երերային,
Իրկունքերուն բիլ ու խաղաղ:

Հեծեմտէքներ ունի անվերջ
Երկիւրան ապր սիրաւանդ,
Մինչ ամպերուն մութ ցանցին մէջ,
Կոզեաթի արեւն հիւանդ:

Կռճակն հեգի՛կ կը մրափէ՝
Հաւազալարով մը զինովցած,
Սիրաս իր հառաչը կը բափէ,
Ծովուն կտրծին վրայ շողանած:

Անծուփ է ծովն, յայ ու հանդարտ,
Հոգոյս պէս՝ ան չունի բողո՛ւ . . .
Հոն սեւեռած աչկերս՝ անբարբ՝
Կը վերլուծեմ կեանքն անողո՛ւ:

Երազանքի ամուսնն ի վեր,
Կեղեկն իղձերս անբռնա՛հա.
Գարնանային անուշ հովեր,
Սաւաւնումներ կուտան հոգոյս:

Ու կը սահի նաւակն յուշիկ,
Յուզմունքներովս բնա՛նուր.
Հողփիւններուն ձայնն անուշիկ,
Կարքնցրել յոշ՛ մ'հեռուոր . . .

Ո՛հ, յիշատակն այդ գրգափ
Զիս կը յուզէ տենդով մ'անկարծ .
Մինչ վերջարդար կը մտրի,
Բրկութիւններուն գոգն երկնցած:

Հոգոյս այս ժամն ի՛նչ անուշ է,
Այս պահն անհուն երազանքին՝
Որ կերկարի . . . : Ո՛վ սիրտ, յիշէ՛
Աւջի սիրոյդ երազն անգին:

Նըւաղած են ձայներն հեռուն,
Մըտիկ բնենք երգն ալիքին՝
Որ կուղղուի հոգիներուն,
Սրբփանով մը ցաւագին:

Մեզ կը պատէ հիմայ խաւար,
Մո՛ւր է աղին, մո՛ւր է ուղին .
Քըշէ յառաջ, ո՛վ նաւավար,
Ի՛նչ հոգն է այդ երազողին:

Եւ դու սահէ՛ անվերջ, նաւակ,
Ու մի բողոս ետեւդ ալ հեւմ .
Այ չեմ յիշեր կեանք, սէր, նըւազ,
Այս իրիկուան հաշիշէն ետմ:

Գաբ. ԽԱՆԺԱՆ

ԲՆԱԽՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՍՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազին բնախօսական դերը մեր կազմաւորութեան մէջ — Այս մասին զոյարբին ունեցող տեսութիւններ եւ կարծիքներ — Ընտր գործածութիւնը բժշկութեան մէջ եւ ունեցած դարմանագիտական առաւելութիւնները — Պ. Ռ. Քուինրօսի սպին կիրարկումով մէկ բանի արտաբեր մէջ ձեռք բերած օգտակար արդիւնները — Արեան լուացումը իբրեւ գիտական նշանաւոր նորութիւն եւ իր բնածնիվ բազմապիսի օգտակարութիւնները:

Բժշկական տարեգրութեանց մէջ արդէն հնուց ի վեր ծանօթ էր աղին ունեցած փրկարար եւ ասոցիալաբնիկ ազդեցութիւնները, բայց մնոր կտտարած դերին գիտական եւ ճշգրիտ մեկնութիւնը այս վերջին ժամանակներուս միայն նկատի տանուեցաւ:

Բազմաթիւ փորձերէ եւ գիտողութիւններէ վերջ հասկցուեցաւ թէ աղը բնախօսականօրէն կենդանական կազմաւորութեան անհրաժեշտ անունդներէն մէկը կը կազմէ աւանց որուն անկարելի է ու եւ է կենսական երեսոյթ: Ի՞նչ հարկաւորութեանէ գրգռալ այս նիւթին պէտքը կ'զգանք, բացատրութիւնները չառ են այս մասին: Սկիզբները այնպէս կը կարծուէր թէ աղը միմիայն անունդներուն համ մը տալու եւ զանոնք արտաբերի դարձնելու յատկութիւնը ունի, եւ ճիշդ է այս բացատրութիւնը քանի որ այսօր հաստատապէս գիտենք թէ աղը նման միւս համեմային նիւթերուն ունի նաեւ ատամաքի գեղձերուն ցործունէութիւնը գրգռելու հանգամանքը որ ծնունդ կու տայ արտաբեր զգացողութեան: Բայց պիտի ըսենք թէ աղին այս յատկութիւնը ամենաչնչին մէկ դերն է բաղդատմամբ անոր մեր կազմաւորութեան մէջ կտտարած ուրիշ կարեւոր գործունէութիւններուն որոնց մասին կարգ մը ահաութիւններ մէջտեղ դրուած են:

Բնախօսական առաջին վարկածի մը համեմատ աղին պէտքը կազմաւորութեանց բուսակեր հանգամանքէն կը ծնի: Այսօր հաստատուած է որ բոլոր կենդանիէն զատորոշող բնորոշ հանգամանքներէն մէկը առաջինին կալիի (*potassium*) իսկ երկրորդին ալ նատրի (*sodium*) աղերուն ունեցած աննշութիւնն է: Կալիին կենդանիին իսկ նոտրը բոյսին համար փոխադարձ թոյներ են: Հետեւաբար բնական է որ մարդն ալ իրեն բուսակեր իր գործարանաւորութեան մէջ պիտի պարունակէ կալիի աղեր զորս փաթեւու համար հարկ կը տեսնէ զիմեկ աղին: Աղը որ տարբարանօրէն նատրի քլորու կէ (*chlorure de sodium*) կը բաղկանայ, մեր կազմաւորութեան մէջ հակազդելով կալիի բաղակցութեանց վրայ — որոնք առ հասարակ բնածնաւոր վիճակին տակ կը գտնուին — կը տարբարազգրէ զանոնք եւ:

յառաջ կուգան երկու նոր մարմիններ, մէկը կալիի քլորուէը (*chlorure de potassium*) որ մարմնէն կը վտարուի, իսկ միւսը նատրի բնածխաւոր (*carbonate de soude*) որ անցնելով արեան մէջ հոն կը կրէ կարգ մը նորանոր փոփոխութիւններ եւ տարրազաղրութիւններ որոնց ուսումնասիրութիւնը մեր նիւթէն դուրս է: Վիճակագրական շատ մը համարաւորութիւններով ապացուցուած է արդէն թէ դիւզերու բնակչութեանց մէջ աղին սպառումը աւելի շատ է քան քաղաքներունը, որովհետեւ տաղիները աւելի շատ բուսեղէն սրնունդներ կը սպառեն:

Այս ահաութիւնը շատ մը քննադատութեանց տեղի առաւ եւ մասամբ ընդունուելով ասոր ճշգրտութիւնը ճիշդ մը կատարուեցաւ ուրիշ մեկնութիւն մը դասել եւ աղին ունեցած աւագ կարեւորութիւնը շեշտուեցաւ ստամոքային հիւթին (*suc gastrique*) արտադրման նկատմամբ ունեցած մեծ գերին մէջ: Ստամոքային հիւթը մեր մարսողութեան առաջնակարգ անհրաժեշտ հիւթերէն մէկն է որ կ'արտածորի ստամոքսի լսրմնութեամբ լին մէջ դրնուած դեղձերէն, այս հիւթը որուն պաշտօնն է թէ՛ բուսական եւ թէ՛ կենդանական սնունդներու միջոցաւ ներմուծուած բնասպիտակեւորային նիւթերը վերածել *բէքթօնի*՝ գլխաւորաբար կը բաղկանայ քլորաջրական թթուէ (*acide chlorhydrique*) եւ քերսինէ: Վերջերս կատարուած գիտողութիւնները եզրակացուցին թէ ստամոքային հիւթին այս քլորաջրական թթուն սոսկ մեր ընդունած աղին տարրազաղրութեանէն կրնայ յառաջ գալ եւ այս ապացուցուած է բազմաթիւ փորձերով:

Հետախուզիչ եւ մանրակրկիտ միտքերը զարձեռլ չգոհացան այս բացատրութիւններով եւ ի վերջոյ սա հետեւութեան յանդեցան թէ աղը մեր վերը թուած պաշտօններէն զատ ունի նաեւ աւելի կարեւոր եւ կենսական պաշտօն մըն ալ որ է տոկունութիւն եւ դիմացկունութիւն պարգեւել մեր բոլոր հիւսկէներուն: Հիւսկէները այս ոյժերուն շնորհիւ պիտի զիմագրաւեն անտային էութիւն (*enlité morbide*) ներուն, մանրէներուն եւ արտաքին աշխարհին խաթարիչ ազդեցութիւններուն: Հետեւաբար մեր կազմութեան մէջ աղին կատարած դերը շատ բարդ է եւ մանուածոյ, մեր մարմնոյն բոլոր մասերուն մէջ չկայ ոեւէ կէտ մը ուր հաստատուի անոր գոյութիւնը, այս անհրաժեշտ հիւթը իր ներկայութեամբ անջնջելի կերպով թափանցած է գործարանատրութեան հանուր բջիջներուն կմախից մէջ:

Աղին ունեցած բարդ հանդամանքները ճշգրտելէ վերջ բնական էր որ բժշկական գիտութիւնն ալ իր կողմէն պարտաւ չպիտի կենար օգտուելու համար այս հիւթին կիրարկումներէն ձեռք բերուելիք առաւելութիւններէն: Այնպէս որ աղը այսօր շատ մը գեղերու բազալրութեան մէջ գեր մը կը խաղայ իր ունեցած բնագիտական

տարրալուծական եւ դարմանագիտական օդաաշտ մասնայատուկութիւններով: Դարմանագիտութեան մէջ անիկա որոշ տարազով կազմուած լուծումի ձեւի տակ կը գործածուի որուն հասարակ լուծում (solution normale) կամ արուեստական չիճուկ (sérum artificiel) անուանը կուտանք: Ես կը բաղկանայ 10.00 մաս թորեալ ջուրէ եւ 6, 5 մաս դուս նաարի քլորուկէ: Այս հասարակ կամ արուեստական լուծումներուն չնորձի կատարուած լուացումները, երակային եւ ենթամորթային ներարկումները խիստ դժուարացիչ արգիւնքներ կուտան ամէն տահն: Մանսանց ախտային շատ մը պարագաներու մէջ ազին միջոտութիւնը անհրաժեշտ է վարկենական կերպով անվրիպելի եւ փրկարար ազդեցութիւն մը ձեռք բերելու համար: Վերադարձան կամ արկածի ցտալի դէպքերու մէջ ուր առատ արիւնահոսում մը անմիջական կերպով կ'ըսպա նայ ախտը վերջակէտը գնել արկածեալին կեանքին՝ նոյն վարկեանին երակային դրութեան մէջ աղային հասարակ լուծումի բաւականաչափ ներարկում մը անմիջական կերպով իր փրկարար ազդեցութիւնը ի գործ կը դրնէ կազմուորութեան վրայ եւ դայն կ'ազատէ մօտաւորաւ մահէն: Բանի մը օր վերջը ենթական առաջուրնէ աւելի առողջ եւ արեան մէջ ալ եւսկիւրպիւնին (արեան կարմիր գնդիկները կազմող տարրը) քոնակը աւելի շատ պիտի գտնենք ինչ որ աւելի առողջաբեր հանգամանք մը պիտի պարզեւէ:

Վերջերս կատարուած նոր փորձերը ուշադրաւ են: Շատ մը հիւանդութիւններու մէջ աղային լուծումի բաւականաչափ քանակութեամբ կատարուած ենթամորթային ներարկում մը ամէն հինգ վեց օրը անգամ մը կրկնուելով խիստ թանկագին արգիւնքներ տուած է: Թէեւ այս կերպ դարմանման անմիջական արգիւնքները բաւական ազդեցիկ են եւ հիւանդը առջի բերան գող, ջերմութեան խորձրացում, ծաւաւ, զլխու եւ սրտի ցաւեր կ'ունենայ: Բայց երկրորդ օրը ենթական ճշմարիտ վերակենդանութիւն մը կ'զգայ: հիւանդը զարնուրելի ախորժակ մը կ'ունենայ եւ կը վերստանայ իր սլոկը: Պ. Ռ. Բուինթօնի այս մասին կատարած նոր փորձը երեք պարագաներու մէջ լիակատար յաջողութիւն ունեցաւ որոնք են. վարակիչ ստամոքսա-աղիքային բարբոքում մը, ուլականջական թթուով թունաւորում մը եւ ծծացաւով cirrhose մը: Հիւանդները կատարելագոյն բուժուեցան:

Այս իրողութեանց կարեւորութիւնը թերեւս նուազի երբ հիմայ մէջտեղ գնեմ կարեւոր բժշկական նորութիւն մըն ալ դարձեալ աղին կիրարկման մասին որ կարծեմ բաւական ազմուկներ պիտի յարուցանէ գիտական կաճառներուն մէջ: Արդէն ստամոքսին լուացումը ի սկզբան քիչ մը արատոց կ'երեւար: Ի՞նչ պիտի ըսէք հիմայ արեան լուացման վրայ: Դիտական վերջին զուլթեան մը համեմատ կարելի պիտի ըլլայ արեան ամբողջ զանգուածը պատշաճ

եղանակաւ եւ առանց սրտին բարախումները ընդհատելու գործարանաւ որով թենէն դուրս հանելով լուալ եւ դարձեալ տեղը դռնել իրողութիւն մը որ թէեւ խիստ անհաւանական եւ անհաւատաւ ի կ'երեւայ, բայց փորձերը յուսալից են եւ ազագան բեղմնաւոր: Արդէն արեան իսկական տարրերը եղող եւ մեր կենսային միջավայրին հետ մշտատեւ կերպով շօշափման մէջ գտնուող սպիտակ գնդիկները որոնք աստիճանակարգ գրահներ եւ գէնքեր են մեր կազմաւորութեան համար ընդդէմ վատախտարակ մանրէներու եւ պատիւներու՝ ազային հասարակ լուծման մը մէջ շատ զիւրաւ կը պահպանեն իրենց կեանքը երկար ժամեր կեղծոտներ դուրս տալով եւ պահելով իրենց զօլոր ձեւաբանական եւ բնախօսական յատկանիշները: Հետեւաբար տարակուսելի չէ այս նորութեան յաջողութիւնը:

Արեան լուացման նոր գիւտին հեղինակը Պ. Շ. Ռէբէն իր փորձերը կատարած է Բասթէօտեան Հաստատութեան մէջ շատ մը կենդանիներու վրայ եւ լաջողութիւն գտած է: Արիւնը դուրս կը հանուի երակային punctum մը օգնութեամբ եւ անմիջապէս կը խառնուի իր ծաւալին ութը կամ տասնապատիկը եղող ազային isotonique ⁽¹⁾ լուծուիով մը: Այս խառնուրդը կը դրուի կեղբոնախոյս բաժանիչի մը մէջ այնպէս մը բաղադրուած որ արեան գնդիկներուն ամբողջութիւնը դրեթէ վարկենական կերպով կը հաւաքուի միակ կէտի մը վրայ ուրիշ ջրհան մը նոյն հետայն կը քաշէ զանոնք եւ անմիջապէս վերստին կը նետէ կենդանիին կազմաւորութեան մէջ: Գործիքին գործունէութիւնը ինքնարեւակաւ է եւ շարունակական: ասոր նպատակն է հանել plasma ⁽²⁾ իր մէջ լուծուած ամէն ինչերով եւ զայն փոխանակել արուեստական շիճուկով: եւ այս առանց մեղտելու կարմիր ու սպիտակ գնդիկներուն որոնց համար գործարանաւորութենէն դուրս կարճ անցք մը անվնաս է:

Թերեւս այս գիւտը ուրիշ թանկագին միջոց մը պիտի ըլլայ որինէն հանելու այն թոյները որոնց փոխադրութեան միջոցը կ'ըլլայ ան թունաւորման պարագաներուն եւ կարգ մը մանրէական վարակիչ ախտերու մէջ ուր արիւնը հաւաքման վայր մը եղած է թոյներու, վատախտարակ մանրէներուն արտադրած բոֆսիւններուն որոնց մեր կազմաւորութեան մէջ ներկայութիւնը ամէն վայրկեան վտանգալից է եւ վնասարեւ:

Բերս

Մ. Պ. ԶԷԿԻԿԵԱՆ

(1) Isotonique կ'ըսուի այն լուծումներուն որոնց մէջ արեան գնդիկները առանց ունէ փոփոխութիւն մը կրելու կը պահեն իրենց ձևաբանական ընտրոջ յատկութիւնները:

(2) Plasma կ'ըսուի արեան ի բաց տեղաւ գնդիկները՝ մնացած հեղուկ մասին:

ՅՈՒՂՀԱՆՆԵՒ ՔԱՉԱՆՃԵԱՆ

Քրաղէաներու կարողագոյններէն, միեւնոյն ասան վայելչօնիւս բանաստեղծ մ'է Գաղանճեան: Ընթերցողը կրնայ 'երեւակայել խոհուն պլուխ մը, ուրկէ մեծամեծ միտքեր կը յայտնուին, զլուխ մը որուն մակերեսը կը ծածկեն, սեւ՝ բայց տեղ տեղ արծաթ թելերով պիտակուած մաղեր: Լայն ճակատ մը, ու հոծ յօնքեր են որ կը կենան վրան, այն թուխ, սիրուն աչքերուն՝ ուրկէ կարծես բարութիւն կը ըզլի յար: Ոչ նուազ լեցուն այտեր, որոնց վրայ շարունակ թռչտուն ժպիտ մը կայ: Թաւ պեխերուն տակէն, հազիւ կը նշմարուի վարդագոյն չրթներով լերանը, որ լաւ դիտէ հաճելի ըլլալ խօսակցին:

Ջերմ սիրահար մըն է մոգական գիտութեանց, *hypnotism* քի, *spiritism* քի, սիրահար մըն է նաեւ իր տոհմային լեզուին, որուն ամենանուրբ խաւերուն մէջ կրնայ մտնել, ու մութ կէտերը լուսաբանել: Բազմազան յատկութիւններով օժտուած երիտասարդ մը, ինչնազարդադու մի տիպար մը, գաւառացի ներկուող գրիչ մը, կարող ֆրանսագէտ մըն է Գաղանճեան, որ ձեռնհասութիւնն ունի, ֆրանսերէն ամենախրթին գրուածքներն անգամ հասկնալ ու հասկցնելու: Եւ սակայն նա, այս բոլոր ձիրքերն ունենալով հանգերձ, բնաւ չէ հպարտ: 1905 տարուոյ Նշան-Պապիկեան տարեցոյցին մէջ, իրաւամբ ըստած է իրեն համար. «պարզ, պարզ, շատ պարզ մարդ մըն է Գաղանճեան»: Պարզութեան հետ զուգորդուած, վերջին աստիճան խոնարհութիւնն ու անկեղծութիւնը, մեր արդի գրադէտներէն շատերուն վրայ կը պակսի դժբաղդարար: Իր համեստութեանը վրայ զաղափար մը կազմելու համար, հետեւեալ միջադէպը ընթերցողաց աչքերուն առջեւ կը դնեմ.

Ասկէ առաջ, Գաղանճեան էֆ. Արեւ. Մանուկ մէջ լեզուարանական վէճ մ'ունեցած էր: Պր. Խոսրով Պապեանի հետ, չմոռնանք ըսել թէ վերջին խօսքը Պապեանի քով մնացած էր, կարծեմ ընթերցողներէն շատերն ալ կը յիշեն այս պարագան: Այդ առթիւ, իր գրասենեակին մէջ պատին ունեցայ հարցնելու իրեն թէ, ինք՝ որ այդ խնդրոյն մէջ գերադանց իրաւունքն ունէր, ինչո՞ւ կը վարանէր պատասխանելու: «Թող այդ փառքն ալ այն վայելէ», ըսելով կը վերսկսէր իր աշխատութիւններուն:

Իրաւագէտ մըն է Գաղանճեան, փաստաբան մը՝ միանգամայն: Ամէն օր, ամէն կարգի մարդիկ զանազան պէտքերով, իր օրէնսգիտութեանը կը դիմեն: Գաղանճեան, իր այս համայնագիտական ուսձալիւր զարգացումը, ուրիշ բանի չի պարտիր, բայց եթէ իր ուշիմութեանն ու աշխատասիրութեանը՝ Որքան կարող նոյնքան ալ անկեղծ է Գաղանճեան էֆէնտին:

Հետաքրքրական է տեսնել զինքը, իր բնակարանին մէջ, իր սիրուն երուանդին ու Արամին, ու նորածին կորիւնին քովիկը՝ Բայց, երբ գործը դրչն գալ, ոչինչ կրնայ խանդաբել իր հանգարտութիւնը։ Գրեւոր կերպ մ'ունի՝ շատ հետաքրքրաշարժ (*curieux*) Գրիչը չի խաղցներ, մինչեւ որ զէմքը ձեռքերուն մէջ չառնէ ու աչքերը փակելով չի խորհի։ Տեղական հէքեաթներ, զորս ինք հիներէն լսած է, մամիկի մը պէս, ու տեղական ընթացիկ խառն լեզուով մը կը պատմէ, վառ պահելով շարունակ զէմինին երեւակայութիւնը։

Եթէ չատ սիրած լսոն մ'ունի, ան ալ գրականութիւնն է։ Փաստաբանական բազմազարդ վիճակին մէջ, անպատճառ քիչ մը փամանակ կը գտնէ գրականութեան յատկացնելիք։ Գազանճեանի մէկ քանի հեղինակութիւններուն վրայ, կուգայ տեղեւոյ վերջերս պատրաստած հայերէնի գործնական Քերականութիւնը, որ մօտ օրէն լոյս պիտի տեսնէ, Նշան-Պապիկեան գրատան միջոցաւ, եւ որ պիտի գայ, մեր լեզուին կարեւոր մէկ պակասը լեցնել։ Այսու ամենայնիւ, Գազանճեանի տաղանդէն կը սպասենք գեա՛ր ընդմնաւ որ եւ օգտակար արտադրութիւններ։

ԽՈՐԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Մ Ի Ն Ե Օ

Շուլալունկքօրն՝ Սրամի պղնձագոյն իշխանը, Իվէթ Կիլպէո՛ երգչունհիներուն այդ մարգարիտը, Լա Տուզէն՝ Իսալիոյ Սառա Պէտնարը եւ ճիշդ քովը Կապրիէլէ ա՛նճունցիօ։ Քիչ մը անդին Անաթոլ Ֆրանս՝ մեծանուն ակադեմականը, ասոր գիմացը ձէյ կուլտ, այդ ամբարտաւան միլիառատէրը, առելի տնդին չալիւրու մէջ փաթթուած չուշանթոյր եւ խորտեալ Շուէտացի մանկամարդ իշխանունի մը որ եկած է իր հիւժախտաւորի հոգեվարքը երկարելու բուրգերու ետեւէն բարձրացող արեւին կենսատու ճառագայթներուն տակ, ծաղիկներով բեռնաւորուած սեղանի մը աօրնթեր Օրիսորդ Ռիչէմպէո՛ Քոմէտի Ֆրանսէզէն, *whisky and soda*՝ գաւաթ մը ձեռքին ջէջ Լօրտ Սէսիլ՝ Սօլգպըրբի որդին եւ պանդոկի մեծ գլանի աջ կողմը դրուած երկու ոգորահիւս թիկնաթոռներու վրայ իրէնսէս ար Շիմէն եւ Ռիկօ։

Ահա սրտն փ կային Շէֆհրաւ՝ս Հօթէլի *terrasse*ին վրայ Յունվարի իրիկուն մը 1898ին երբ փամը հինգին միջոցներուն, կանխաւ արրուած ժամադրութեան մը հետեւանօք, գացած էի իմ գրողի մեծարանքներս եւ սքանչացումիս արտայայտութիւնը ներկայացնել *Thaïs*ի հեղինակին որուն Գահիրէ գտնուելէն կ'օգտուէի աչքովս

տեսնելու համար մին այն քառասուններէն որոնք՝ հակառակ ան-
վան ըլլալուն՝ ուղեղային պարզ կաթնածէ մը կտմ կուրծքի
խառնակ իջուածքէ մը կը մտնին ինծի եւ քեզի պէս:

Թէեւ խելքս եւ միտքս տուած էի գրականութեան այդ մեծ
վարպետին որ իր հիւթեղ եւ սրամիտ խօսակցութիւնովը պարզա-
պէս կը գիւթէր զիս, բայց աչքեզս յարած կը մնային Քլարա Վար-
տի եւ իր քովիկը նստող ջութակահար բոշային վրայ:

Հովուերգութեան մը եւ տրամի մը այդ հերոսը այսքան մօտէն
տեսած եւ ճանչցած ըլլալուս, այսօր անտարբեր չեմ կրնար կենալ
երբ իր ողորմելի մահուան լուրը կը կարդամ ամերիկեան թերթե-
րուն մէջ:

Այն պահուն որ աչքովս տեսայ զերենք, Քլարա Վարտ եւ Ռիկո
իրենց սիրային վէպին ամենէն փայլուն փուլին մէջ կը գտնուէին:

Չեմ գիտեր թէ այդ ամուլին պատմութիւնը լու մը կը յիշէ՞ք:

Քլարա Վարտ ամերիկացի միլիտենտէրի մը աղջիկն էր որ քսան
տարու եղած ատենը Պէլճիքայի ալնուական դասէն Բրէնս տը Շը-
մէյի հետ ամուսնացաւ ու թ միլիտեն տօլար զրամօժիտով մը:

Հարսը չատ երիտասարդ էր, չատ ազատամիտ, չատ ազուր եւ
քիչ մըն ալ hysterique, իսկ փեսան քիչ մը ծեր, քիչ մը յոգնած, քիչ
մը կակուղ եւ չատ անձնատէր սակայն:

Եւ պատահեցաւ ինչ որ պիտի պատահէր:

Սիրոյ խնջոյքէն միշտ անօթի փորով դուրս ելլալուն համար,
մանկամարդ բրէնսէն մղուեցաւ դուրսը վնասել ինչ որ բնատնե-
կան յարկին տակ չէր գտներ յագեցնելու համար իր տենդոտ զգա-
ցունները:

Իրիկուն մը Բարիզի չեմ գիտեր ո՞ր երգեցիկ սրճարանին մէջ
հանդիպեցաւ Ռիկոյին որ ջութակ մը ծնօտին տակ Սթրասուսի մէկ
զգլխիչ վալսը կը նուագէր:

Կերելի թէ իր երեւակայած թիւին էր այդ գնչուն, թերեւս ջութ-
ակը ոտքի հանած էր իր սրտին զգայուն թելը, երեւակայու-
թիւնը խնէչ թռիչքներ տուած էր գուցէ Այսպէս կամ այնպէս —
սէրերը չեն բացատրուիր — Քլարա Վարտ երեսի վրայ թողուց
ամուսինը, մօռցաւ իր երեք զտակները, միլիտեններուն կա-
րեւորութիւն չի տուաւ, ուրացաւ իր ծնողքը, ոտքի տակ
առաւ պատիւը, ականջ չի տուաւ իր խղճմտանքի բողբոջն,
չզգուշացաւ յետաջ գայիք գայթակղութենէն, գտտերէ չի վախ-
ցաւ, աչքին բան մը չերեցան ապագային անհաստատութիւն-
ները, զրկանքները եւ ցնորքի թափի մը մէջ խոյս տուաւ մարդու
մը հետ որ հագիւ ժամէ մը ի վեր կը ճանչնար:

Աւասիկ իրենց պատմութեան յառաջաբանը:

Կարծեմ իրենց մեղրալուսնի շրջանին մէջն էր որ հանդիպեցայ
նախկին իշխանուհին եւ այդ գրեհիկ բոշային:

Ամբողջ Գահիրէ կը ալքարար Շէփըրդի դիմացի մայթին վրայ ա-
կանառես ըլլալու համար գոյգի մը որ իր վրայ հրաւիրած էր աշ-
խարհքիս ուշադրութիւնը:

Հին եւ նոր աշխարհներու մամուլը ամբողջ ամիսներով զբաղե-
ցաւ այդ ամօլին շահատակութիւններով եւ քալլ տա քալլ հեռե-
ցաւ իրենց:

Ամեն երիտասարդի գրգռման մէջ Քլարա Վարտի մէկ լուսանկա-
րը կար *en maillo*, կիսամերկ, Ռիկօյի ծունկերուն վրայ, *de face, de*
profil, պատկած, ոտքի վրայ, *trois quarts*. Քլարա-Վարտ իր *boudoir*ին
մէջ, անկողնին վրայ եւ լողարանին մէջ մտած պահուէ:

Սէրը, հեշտանքը եւ յայրատութիւնը մարմնացնող էական էր Քլ-
արա Վարտ:

Աւելորդ կը սեպեմ ն յարապրել իր գեղեցկութիւնը, որովհետեւ
մարդ չի կայ որ գոնէ անոր մէկ պատկերը տեսած չըլլար:

Օր մըն ալ իմացուեցաւ թէ Բրէնսէս ար Շիմէն խոյս տուած էր
Ռիկօյի թեւերէն, երբորդ ամուսնի մը գերկը նետուելու համար:

Եւ քանի մը տարի ետքը այդ երբեմնի յաղթական ջութակա-
հարը, երեսէ ինկած, լքուած, խղճալի վիճակի մը մէջ կը մեռնի
հիւանդանոցի մը մօտցուած մէկ անկիւնը:

Ահա ինչ ողորմելի վախճան մը կուենենայ այդքան սղարկ եղբ-
ուած սօման մը:

* * *

Եթէ երբէք խորհրդածութիւն մը ընել ուզենք այս պատմու-
թեան վրայ, սա բացարձակ եղբակացութեան կը հասնինք որ չափա-
զանց սէրը ոչ միայն տեսական չի կրնար ըլլալ, այլ նոյն իսկ
չապահովեր երկու կողմի երջանկութիւնը:

Ո՞վ մտքէն կրնար անցնել թէ այդքան բուռն կերպով սկսուած
սէր մը ատանկ յարկի պէս պիտի բռնկէր, մօխիւրի եւ ոչ իսկ Վոյտ
մը ձգելով ետին:

Այդքան քիչ պիտի տեսէր այդքան զոհողութիւններով ձեռք
անցուած սէր մը: «Կինը փոփոխամիտ է» ըսուած օրէն ի վեր Քլա-
րա Վարտի տուած օրինակէն աւելի զրական ապացոյց մը տեսնու-
ած չէր: Շանպօր ի՞նչ ազէկ կը ձանձնայ եղեր կիները:

Սէրը տեսական ըլլալու համար փոքրիկ *dose*ով պէտք է որ առ-
նուի, *arsenic*ին պէս:

Քիչը կեանք կու տայ, շատը կ'սպաննէ:

Օրին մէկը Ֆլօրանսի մէկ պզտիկ եկեղեցիին մէջ պատանի մը
ինը տարուան աղջկան մը կը հանդիպէր, այդ պարմանին ամբողջ
կեանքին մէջ բառ մը իսկ չի փոխանակեց անոր հետ, բայց սիրեց
զայն մինչեւ մեռած օրը, այնպէս ինչպէս երբէք մարդ մը չէ սիրած:

Այդ պատանիին անունն էր Տանթէ Ալիկիէրի եւ այդ աղջկան

անունը՝ Պէտթրիչէ Բօրթինարի: Այդ աբբէն գլուխ դործոց մը ծնաւ . . . «La Divine Comédie»ն:

Քլարա Վարա սրճարանի մը մէջ Ռիկօյի հանդիպեցաւ:

Քաանը չորս ժամ չանցած գիտութեան ծառին պտուղներէն հատ մը չէին ձգած, որկրամոխները: Այս շատակերութիւնը ութ տարի տեւեց եւ որ մին ալ այդ սիրատենչիկ կիներ անդին հրեց իր սիրականը ինչպէս անգին կը հրենք պնակ մը՝ անոր մէջի չափարները ամբողջ ուտելէս ետքը:

Ռիկօյի ողբասկանը շատ փայլուն էջեր ունեցաւ: Մէկ օրէն միւսը տիեզերական համբաւի մը տիրանալէն ետքը, բմբուխներէ ալ բոլոր վայելքները որ բաղդի Բենիամիններուն տրուած է այս աշխարհիս վրայ:

Ձրկանքի, չքաւ որութեան, մոռացումի մէջ կը մեռնի Ռիկօ, քովը ոչ ոք ունի, բացի իր հաւատարիմ ջութակէն որու թելերը այլ եւս չի պիտի թրթռան: *Sic transit gloria*:

Խեղճ Ռիկօ, աէրը ի՞նչ փորձանք բերաւ զլիսուդ, հէ՞:

Միւսէ իրաւունք չունէ՞ր միթէ երբ կրօնէր թէ մեծ սէրերէ զգուշանալու է:

Car l'amour—ô de l'homme l'étrange nature,

Vit d'inanition et meurt de nourriture.

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ապանիոյ Ալֆօնս ԺԳ. թաղաւորին ամուսնութիւնը Պաթեմպերկի Վիգթօրեա-Էօմէնի իշխանուհւոյն հետ ամենէ կարեւոր գէպիս եղաւ ներկայ ամսոյս մէջ:

Բոլոր տէրութիւնք ներկայացուցիչներ, մասնաւոր պատուիրակութիւններ զրկած էին ներկայ գտնուելու համար ամուսնական սոյն հանդէսին զոր իր տեսակին մէջ մէկ հատիկ կ'ներկայեն բոլոր եւրոպական թերթերը, թէ՛ գեղեցկութեան, թէ՛ շքեղութեան եւ թէ՛ ժողովրդային խանդավառութեան կողմէ:

Առջի վայրկեանէն էնա իշխանուհին գրաւեց սպանիական ժողովրդին համակրութիւնն ու սէրը, թէ իր շնորհալի գեղեցկութեամբն եւ թէ իր ձիւրքերովն, այնպէս որ ժողովրդին ուրախութիւնն ո՛չ աստիճանն ու ո՛չ չափ ունի իր վեհապետին եւ իր նոր վեհապետուհւոյն համար:

Անընդհատ վեց եօթ օրեր իրարու յաջորդած են ամուսնական պարզօրութենէն յետոյ, ընդունելութիւններ, հացկերոյթներ, հանդէսներ, թատրոններ, ցլամարտի պայքարներ, խրախճանութիւններ, լուսավառութիւններ, վերջապէս ու եւ ըստ մը չէ անուսուած

հիմնադրի ու չքեղ դարձնելու համար այս ամուսնական հռնդէսը:

Բոլոր աշխարհի ուշադրութիւնը դէպի Սպանիոյ մայրաքաղաքն ուղղուելէ վերջ այս վեհապետական ամուսնութեան առթիւ, ո՛չ նուազ ուշադրութեան արարկայ եղաւ Ֆրանսական նոր խորհրդարանի կազմութիւնը, ուր կառավարական կուսակցութիւնը վալլուէն յաղթանակ մը տարաւ իր ընդդիմացիք՝ աղղայնական եւ կղերական կուսակցութեան դէմ, զանոնք անպորձութեան դատապարտելով երկար տարիներու համար, եւ իր առաջին նստին մէջ քուէներու ստուար մեծամասնութեամբ Ատենապետ ընտրելով Մ. Հ. Պրիստըր:

Անդին եկեղեցւոյ եւ պետութեան բաժանման վերջին օրէնքի մասին Ֆրանսացի բոլոր կղերական բարձրագոյն դասակարգը՝ Պրիստ Ժ. Պապի հրամանաւ Բարիզի մէջ կ'ստիմարուի եւ հակառակ յանձնարարում զաղանապահութեան, անկարելի կ'ըլլայ զազանի պահել այդ սրբազուժար ժողովի խորհրդածութեանց մանրամասնութիւնները, քանի մը նիստերէ վերջ խաղաղասէր կղերական հասուածը յաղթանակը կ'տանի եւ նոր օրէնքի համակերպելու որոշումը կ'սուէարկուի, եւ տեղեկագիր մը պատրաստուելով այս մտօք, մասնաւոր պատուիրակի մը կողմէ կ'ըրկուի Պապին ի Հըռովմ, անոր վերջնական որոշումը ստանալու համար:

Թէ ի՞նչ ընթացք պիտի բռնէ Վատիկանի Ֆրանսայի դորձերով զբաղող կարախնալներու ժողովը, անորոշ կ'մնայ, եւ ի վերջէ երբ խնդիրը իր մանրամասնութիւններով ներկայացուի Պապին, ի՞նչ վերջնական որոշում պիտի տայ Պրիստ Ժ., անձանօթ կ'մնայ: Այնպէս կ'կարծուի որ Վատիկանի ժողովին մէջ աւելի չատ են Ֆրանսական նոր օրէնքին հակառակորդներու խումբը, որոնք կուղեն դիմագրել այդ օրէնքին եւ չճանչնալ զայն, որովհետեւ կաթոլիկ դրացի տէրութիւններն անձկանօք կ'սպասեն Վատիկանի որոշման, որ եթէ համակերպող ըլլայ, ոյժ պիտի տայ նոսե իրենց՝ Ֆրանսայի օրինակին հետեւելու ապագային մէջ:

Անդրիական խորհրդարանի մէջ յարաճուն ազգական ծախսոց վերջնական թուժը մը դնելու համար դաշլիճին եղած հորցողընդման մ'առթիւ՝ վարչապետ՝ Սըր Հէնրի Բէնզլի Պէնէլմանի պատասխանն՝ թէ այդ կարեւոր հարցը նկատողութեան պիտի առնուի ըստ պարագային եւ զիմում պիտի ըլլայ բոլոր տէրութեանց իրենց ազգական ծախսոց դադար մը տալու համար, ինչ որ դէմ վիճաբանութեանց դուռ մը բացաւ՝ մանաւանդ Գերմանական մամուլին մէջ, ո՛չ աչնքան բարեկամական ռճով մը, միւս կողմէ այդ դժուար խնդրին յաջող լուծում մը տալու համար դեռ չատ տօք վիճաբանութիւններու, քանակցութիւններու, խորհրդածութիւններու առիթ մը կրնայ ընծայել մինչեւ որ զործնական վարձանի մը հասնի, ինչ որ տարակուսելի է մօտաւոր ապագայի մը համար:

Անգլիա՝ Զինաստանի հետ մաքտային խնդիրը մը համար միջա-

դէպ մը կուսնենայ, թաց վերջին հեռագիրները կ'յայտեն թէ այդ միջադէպը եւս լուծուած է ի նպաստ Անգլիական պահանջմանց եւ ըստ առաջնոյն անգլիական պատուիրակ Սըր Ռօպէրթ Հարթի ձեռք կ'մնայ վերին հակողութիւնը Չինու մաքսերուն Անգլիայ եւ Չինու միջեւ պայմանագիր մը ստորագրուած է, որու ուժով որչափ ժամանակ որ Անգլիա՝ միացեալ քաղաք վաճառական տէրութիւններէ շատ կամ անոնց հետ բաղդատաբար կէս առ կէս աւելի տարողութեամբ առեւտրական յարաբերութիւն պիտի ունենայ Չինու հետ, իրեն կողմէ կարգուած պատուիրակի մը պիտի պատկանի մաքսային վերին հակողութիւնը՝ ըստ 1896—1898ի փոխառութեանց առթիւ կնքուած պայմանագիրներուն։ Չինու տէրութիւնը վերջերս ուղած է խնդիր յարուցանել եւ իր կողմէ կարգուած երկու Չինացի պաշտօնատարներու վերին հակողութեան յանձնել մաքսային հասոյթներու քննութիւնը։ Բայց Անգլիա բողոքած ըլլալով այս յանկարծական անօրինութեան եւ արդէն գոյութիւն ունեցող զաշնագիրներն ոտնակոխ ընող այս որոշման դէմ իրեն պահանջումներուն ոյժ տուած են նաեւ բոլոր օտար տէրութիւններն եւ ի վերջէ Չինու արտաքին գործոց նախարարութիւնը ստիպուած է համակերպիլ ու յարգել Անգլիայ հետ իր ունեցած պայմանագիրները։

Բեթրզպուրիի մէջ նորոնախ Ծուման իր նիստերը կ'շարունակէ կանոնաւորապէս՝ Ձարին թացման ուղերձին պատասխանը ներկայելէ վերջ իր նախագահին ձեռամբ։

Գերմանիոյ Վիլհէլմ Բ. կայսրը կ'այցելէ Աւստրիոյ կայսեր ու զինակցի մը վայել մեծ չքով ու պատուով կ'ընդունուի Ֆրանց Ժօզէֆ կայսեր կողմէ ի Շէֆնպրուն ուր փայլուն ընդունելութիւն մը կ'ըլլայ։ Այս այցելութեան բոլորովին մտերմական հանգամանք մը կուտան գերմանական թերթերն եւ ուրիշ քաղաքական նշանակութենէ զուրկ է կ'ըսեն։

Ճարսն՝ Մանչուրիոյ եւ Բորնէայի զանազան քաղաքները միջազգային վաճառականութեան սուջեւ հեռահեռէ բաց կ'հուշակէ եւ օտար տէրութիւնք օգուտ կ'քաղեն իր պատուութիւններ հաստատելու եւ իրենց երկրի վաճառականութիւնը նոյն երկիրներու մէջ բարգաւաճ վիճակի մը մէջ դնելու համար։

Իտալիա եւս նախարարական տաքնապ մը կուսնենայ եւ վերջ ի վերջոյ Մ. Ճիօլիզզի կ'յաջողի մեծ գծուարութիւններով կազմել նոր զահլիճը, որու մէջ կ'ստիպուի առնել նաեւ իր հակառակորդ աջակողմեան կուսակցութեան երեք անդամներ իր կողմած նախարարութեան մէջ։ Իտալական թերթերը մեծ մասամբ զգոհութիւն չ'յայտեն նոր Դահլիճի կազմութենէն եւ երկար պաշտօնավարութեամբ մը չեն կրնար երաշխաւորուած տեսնել անոր համար։

Սիմբուրի փապուղիին բացման հանդէսները մեծ ոգևորութեամբ կատարուեցան ներկայ ամսոյս մէջ։ Բացման հանդէսին ներկայ գտնուեցան Իտալիոյ թագուորն եւ Զուիցերական կառավարութեան նախագահը։

ԼՐԱՔԱՂ

ՄԵՐ ԱՆԱՆՔԷՆ

✱ Գաւառական ժողովը կրկին նիստ կազմելու հրապրում էր անցեալ ուրբաթ օր ամսոյ 26ին, բայց մեծամասն էթիւն չկրնալով գոյացնել ներկայացող ժողովուրդին ներքին տարաբնուէն ցրուելէ, ցնոր տնօրէնութիւն:

✱ Միւս կողմէ Բաղ. ժողովն նկատելով որ իր պաշտօնավարութեան պայմանաժամը լրացուցած է, ու նաև իր օրինական անդամներու թիւը կրճատուցած, փափաք կը յայտնէ ժամ առաջ հրաժարելու իրաւ օրովնեաւ Գաւառ. ժողովը քուժարեցով՝ Բաղ. ժողովոյ նոր ընտրութեան ձեւաւորելի կարելի չըլլալը, անորոշ վիճակի մը մէջ կ'աւանդուի:

✱ Անցեալ շաբաթ օր ամսոյ 27ին Կ. Ե. տեղի ունեցան Գաւառաշին Աշխատասիրաց ընկերութեան Մանկական Պարտէզի տարեկան հարցաքննութիւնները:

✱ Ազգ. երկրես վարժարաններու Մանկապարտէզի հարցաքննութիւնները սկսան ամսոյ 28 կիրակի օրէն և տեսցին մինչև այս Զօրեքշաբթի:

ՄԱՆԱԿԱՅԻՆ

✱ Կ. Պոլսոյ հայ թերթերու մէջ ցաւօր կ'արտայայտուի մանր՝ հայ-բողոքականներու նախկին Ազգագետ և Մամուլէրեսան համբաւաւոր ապարանի տիրոջ՝ Յակոբ Է. Մատթէոսեանի մասը որ տեղի ունեցած է ամսոյ 23ին 73 տարեկան հասակին մէջ: Ա Մամուլ իր ցամաքութիւնները կ'անդադրէ հանգուցեալի օրդոյն Տիար Վահան Մատթէոսեանի և պարապայք:

ՄԱՆԱԿԱՅԻՆ

✱ Բաղարքէ մեկնեցան դէպի Անգլիա՝ Տէր և Տիկին Կ Յակոբեան, Տէր և Տիկին Պապա. Կ Յակոբեան, Տիկին Մ. Յ. Յակոբեան. Թր. Էլիզ. Զաքեան. Տիար Ստեփան Ե Նիկիթեան Տիար Յնան Գույումճեան:

✱ Բաղարքէ և Ընկ. Ֆրանկոյ Թալի մեծ վաճառատան համալրելի Տնօրէնը Տիար Քիւն Բաղարքէ անցեալ շաբաթու մէջ մեկնեցաւ քաղաքէս գեղի Երուսաղէմ գաւառան միջափայտերը, յաւաքելոյ ձեւաւորան եղանակին համար Խորանութիւնները ռուսմասի, էյու և կա. բնոր գնումներ ընելու համար:

ԳԱՆՈՒՄԱՆԻՆ

✱ Գրք. Շէնքիլէ Տիար Ա Խաչերեան կ'ըրէ մեզ.— Ամսոյ 12ին վարժարանս այցելեց տեղւոյս Խառափէի Տնօրէն և Մեթոքիի ներկայացուցիչ Ազն. Նուրի պէր երկու հետևորդ ուսուցիչներով Առաջին անգամ Տնօրէն ռուսացին

անենակը տուցնորդուցաւ, և սիրալիր ընդունելութիւններով պատուաւիրուելէ և հոն քառօր ժամու չափ վարժարանին Տնօրէն Տոգատ Է. Ֆ. Թահմազեանի հետ տեսակցութիւն մը ընելէ վերջ՝ խմբովին նախախրժարան մասն. Հոս բարձր կարգի աշակերտաց ուսման կարողութիւնը թեթև քննութիւնով մը հասկընալէ յետոյ կործ քանախոսութիւնով մը դրուատեց աշակերտաց յաջողակ պատասխանները. վարժարանի վերջին տարիներուս մէջ ունեցած առաջիմութիւնը. և Տնօրէն ռուսացին յարատև աշխատութիւնը Նուրի Պէյ. ամեն անգամ որ այցելած է վարժարանս՝ անկողմնակալ ոգով մատնանշած է անոր թրի կողմերը. բայց այս անգամ, ինչպէս և անցեալ տարի ուրախութեան շնչոնով յայտնեց վարժարանիս յառաջիմութիւնը և զան ապաւրութեամբ մը մեկնեցաւ ամբողջ 21/2 ժամ մնալէ վերջ՝ վարժարանիս յառաջիմութիւնը Գրք. Շէնքիլցին կ'պարտի իր Տնօրէնին որ իւր պաշտօնին զլուսն անհնելի ի վեր միշտուրբ և անխնայ աշխատութեամբ խցնի մտօր ծառայելով յաջողած է քիչ ժամանակի մէջ արեւի զաւնալ ընդհանաւին, առանց նկովալ տունելութիւնն առուած նիւթական չնչին վարձատրութիւնը՝ որ վարժարանիս նիւթականին բոլորովին անխախտ ձեւի վիճակին բերմամբ՝ անհամեմատաւրս է իւր պաշտօնին ու գործին Անցեալ տարեշրջանին տարեկան հարցաքննութիւնը քիչ զանաւորութեամբ ոգւոնուեցան ժողովուրդին կողմէն, այս տարի ևս կը յուսանք թէ տեղի փայլուն պիտի լինին անոնք, որ պիտի սկսին յաւաքելոյ Յունիս 22ին:

✱ Մարգարէ Տիար Տիգրան Թորոսեան կ'ըրէ մեզ.— Աշտարակ մասն տունէն օր մասոյ քաղաքս այցելեց Ակնայ Առաջնորդ. Տեղապատ Տէր Կորիւն Վարդապետ Եսայեանը: Յաջորդ օրը եկեղեցւոյն մէջ գեղեցիկ քարոյ մը խոսեցաւ. խոյն շարժուն Ազգ. երկեսն վարժարանները մէյնէլ քանախոսութիւն րրս, իրեն նիւթ տունելով միշտ կենսական խնդիրները Այցելեց նաև Ամերիկեան երկեսն վարժարանները, հոն ալ Միւսիստրներու հրաւերով կրկին մէյնէլ շահեկան նիւթաւ մասին քանախոսեց, խառ զան թաղով գաւառի: Ամսոյ 14ին կիրակի օր պատուաւրեց ու կրկին անգամ քարոյ խոսեցաւ: Յաջորդ օրը քաղաքէս գեղի՝ Մամսն ու զեւորուեցաւ անիկ Կ. Պոլսի մեկնելու համար: Ինչպէս ինք նոյնպէս և Մարգարէնքի զան մնացին այս այցելութենէն, որս մասին շնորհակալութիւն յայտնեցին Տ. Կորիւն Վրդ. ի:

ՅՈՒՑԱԿՆԵՐ

1. ԴՐԱՄԻ, ԿՇՈՒ ԵՒ ՉԱՓԻ

Ա. Դրամները փոխելու համար բազմապատկելի թիւեր:

Բ. Կշիռները » » » »

Գ. Չափերը » » » »

Դ. Չանազան զրամոց արժողութիւնները:

Ե. Անգղ. ոսկւոյ հաղարեորդաց արժողութիւնները:

Զ. Երանթութիւն մը՝ որ կը բացատրէ անգղ. դրամներ փոխելու համար զիւրութիւնները: Այսպէս՝ միայն Մէկ թիւով բազմապատկելով՝ կ'ընել է գտնել ունէ գումարի մը, քանի՞ ոսկի, շէլին և բէնս ընելը: Եւ փոխող արձաբար՝ անգղ. զրամը ունէ զրամի վերածելու եղանակը, միշտ Մէկ արժողութեամբ:

Գիճ 2 Ղրուշ

2. ՄԷՃԻՏԻԻ ՅՈՒՑԱԿ

Ա. Մէճիտիւն տարբեր անուակ զրամի վերածուած:

Բ. Չանազան զրամոց արժողութիւնները:

ՄԱՆՈԹ.— Ուշ յուցակին Աւը կը ցուցնէ մէճիտիւն 4-100 մի ու մի և 200-30,000 chiffres ronds-ով ունէ զրամի մը քանակութիւնը այսպէս՝ օրինակի համար ունիւք 64 մէճիտ և կ'ուզենք գիտնալ որքան անգղ. ոսկի կ'ընեն: ցուցամատին ծայրով միայն՝ պիտի գտնենք Լ. Ո. 10. 45.6 ֆրանքը նոյն գումարին կ'ընէ 270,61 Լ. և, ևն.:

Գիճ 2 Ղրուշ

3. ԲԱԶՄԱՊԱՏԿԵԼԻ ԹԻՒԵՐ

Ա. Դրամները փոխելու համար բազմապատկելի թիւեր:

Բ. Թուրքերէն, հայերէն, գաղղիերէն և յունարէն բացատրութեամբ:

Գիճ 2 Ղրուշ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Դրամներու տեսակները.— Օսմ. ոսկին 400 զրուշէն, 125էն (բամպիս) 128 1/2էն (շիւրիք բամպիս), 135 1/4էն (թարիֆա), մէճիտիւն 19էն (ողջ), 20էն (ողջ), 20 1/2էն, 22 1/2էն, 33էն (ընթացիկ): Ֆրանք, մարք, լուպի, տուր, գուշոյն և անգղ. ոսկի:

Կշիռներու տեսակները.— Անգղ. թոնո, գաղղ. թոնո, անգղ. կենդինար (cwt), նոր կենդինար (100 բիւօկրամ), հին կենդինար (44 քքա), քիւօկրամ, քքա, աֆիսի չէքի, աֆիսի չէքի (5 0/10 զեղչով, Եւրոպիոյ համար):

Չափերու տեսակները.— Զաւթածը արշընը, մէյմար արշընը, էնտագէ, մէթթո և եարթա:

ԳԻՆԵՐԸ

1 օրինակ 2 զրուշ, 3 օրինակ 1/4 մէճիտիւն, 7 օրինակ 1/2 մէճիտիւն, 15 օրինակ 1 մէճիտիւն, 32 օրինակ 2 մէճիտիւն, 50 օրինակ 3 մէճիտիւն, 100 օրինակ 1 ոսկի Օսմ., 100էն վեր 20 հաա 1 մէճիտիւն:

Թղթատարական ծախսը մեր վրայ:

Վոյագան հատցմին 10 0/10 պիտի յատկացուի տեղւոյս Աղգ. երկ. վաթթրնց:

Հասցէ՝

ՍԱՐԳԻՍ ԲՈԼՈՒԲԵՅԱՆ

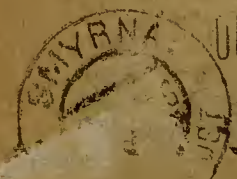
SARKIS BOLOUBÉYAN

Service des Quais — Smyrne

GRANDS MAGASINS

DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENODOULO & Cie

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

ՔՐՍԷՆՕԲՈՒՂՕ ԵՒ ԸՆԴ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ 25/9 ԱՊՐԻԼ 1906

Ցուցադրութիւն

Քարտանկ եւ Ամառուան եղանակներու

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻԲԷԱՆ

(ԱՅ ԵՕՐԿԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՈՒՂՂԱԿԻ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ)

Պատիւ ունի ծանուցանել Արգոյ Հասարակութեան՝ թէ Փետրուար 6 է սկսեալ իւր մեծ վաճառատան մէջ, շատ մը բարեկամներու փափաքին գոհացում տալու համար, կանգունի միւշդ մը հաստատած է, հոյս բրգեղէնի, խոտալի, ֆանէլայի, լինսյի, հաշակաւոր պատմաներու, ֆօթրացոյններու եւ, եւ, տեսակներու անմրցելի և խիստ աճան գիներով:

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻԻՈՎ

Ն. Հ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

ԶԻՅԹԷ-ՍԱՐԱՅ

Մ. Ա. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Կ. ՆԱԲԱՍԱՐԴ